

1. Úvod, vymezení pojmů, metodika:

Vzdělávání je významným procesem za jehož cíle lze považovat hlavně rozvoj osobnosti člověka, získání všeobecného nebo odborného vzdělání, poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic a v neposlední řadě i pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu ruku v ruce s principem rovnosti žen a mužů ve společnosti. . Výsledkem tohoto procesu je vzdělání.

Vzdělávání lze rozdělit dle základního členění na formální, neformální a informální. **Formální vzdělávání se naopak vztahuje k vzdělávacímu systému zahrnujícímu všechny typy škol poskytujících předškolní vzdělávání až po terciární vzdělávání. Neformální** můžeme definovat jako proces, při kterém dochází k rozvoji znalostí, schopností i dovedností vzdělávané osoby (jednotlivce) mimo rámec formálního vzdělávacího procesu. **Informální** vzdělávání je taktéž procesem získávání vědomostí a osvojování dovedností. Na rozdíl od formálního a neformálního není organizováno systematicky a je institucionálně nekoordinované.

Tato publikace je zaměřena výhradně na formální vzdělávání s maximálním důrazem na rozdíly v poskytovaném vzdělávání dle typu zřizovatele. V současné chvíli neexistuje právní pojem soukromá škola, ačkoliv je tento termín často používán nejen laickou veřejností. **Pokud je použit výraz „soukromá škola“ v této publikaci, rozumíme tím školu zřízenou soukromým zřizovatelem.** Negativní vymezení tohoto pojmu (s výjimkou VŠ) může znít: mezi soukromé školy zařazujeme všechny, které nejsou zřízeny státem, krajem, obcí, MŠMT, jiným resortem nebo registrovanou církví¹.

Soukromá nebo církevní škola zařazená do školského rejstříku není ničím znevýhodněna oproti školám ostatním a měla by poskytovat dětem, žákům a studentům rovnocenné vzdělání. Školy, které jsou zařazené do školského rejstříku, splňují nezbytný předpoklad pro nárok na přidělení finančních prostředků ze státního rozpočtu. V případě vysokých škol se vzdělávání na soukromých vysokých školách standardně nefinancuje ze státního rozpočtu, nicméně za určitých podmínek může být soukromé vysoké škole finanční příspěvek přiznán.

Odvětví vzdělávání ve školách je velkou měrou, zejména v případě mateřských, základních a středních škol, ovlivňováno demografickým vývojem a strukturou. Podle údajů ČSÚ nepřekročil mezi lety 1995 a 2004 počet živě narozených dětí za rok stotisícovou hranici. Mezi lety 2001 a 2008 počet narozených dětí rostl, v posledních dvou letech evidujeme opět pokles počtu narozených dětí.

Hlavním cílem analýzy je identifikovat základní znaky soukromého vzdělávání v České republice a charakterizovat jeho význam v systému českého školství.

1.1. Legislativní podklady

Zásady vzdělávání v České republice jako celku stanoví **zákon č. 561/2004 v platném znění o předškolním, základním, středním, terciárním a jiném vzdělávání – tzv. Školský zákon.** Mezi nejvýznamnější zásady patří rovný přístup ke vzdělávání, zohlednění vzdělávacích potřeb jednotlivce, svobodné šíření poznatků, bezplatné základní a střední školství u škol zřízených státem, krajem, obcemi nebo svazky obcí, zdokonalení procesu vzdělávání apod. Cíle vzdělávání najdeme taktéž ve Školském zákoně.

Zákon stanoví pravidla pro vznik, registraci, popř. zánik soukromých a církevních škol. Soukromé školy si při svém vzniku volily některou z právních forem, které nabízel obchodní zákoník. Od r. 1995 mohly mít i formu obecně prospěšné společnosti. Školský zákon z roku 2004 zavedl novou právní formu – školskou právnickou osobu, jíž mohou nabývat jak státní a veřejné, tak soukromé školy a školská zařízení. Této možnosti využívají v současnosti především církve; většina církevních škol má právě tuto právní formu. Podmínky pro zřizování a činnost církevních škol jsou dále upraveny zákonem o církvích a náboženských společnostech.

Vysoké školství je definováno zákonem č.111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů – zákon o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů. Tento právní předpis upravuje systém, organizaci a fungování vysokých škol veřejných i soukromých. Soukromým vysokým školám je věnována část třetí. Paragraf č.39, odstavec 1 uvádí, že *„Právnická osoba, která má sídlo, svou ústřední správu nebo hlavní místo své podnikatelské činnosti na území některého členského státu Evropské unie, nebo která byla zřízena nebo založena podle práva některého členského státu Evropské unie, je oprávněna působit jako soukromá vysoká škola, pokud jí*

¹ Jako církevní školy jsou označovány školy zřízené registrovanou církví nebo náboženskou společností, mající oprávnění školy zřizovat. Pokud se v tomto textu objeví sousloví církevní škola, máme na mysli školu vymezenou dle této definice

ministerstvo udělilo státní souhlas.“ Ze zákona vycházejí také ostatní povinnosti a práva soukromých vysokých škol.

Statistická data související s formálním vzděláváním jsou sbírána Ústavem pro informace ve vzdělávání (dále také „ÚIV“). Povinnost poskytování statistických dat školami je založena na třech zákonech. Prvním je zákon č.561/2004 Sb. (Školský zákon), resp. Vyhláška č. 364/2005 Sb.(vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení), ve znění pozdějších předpisů. Druhým právním předpisem je zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě. Z něho vychází Program statistických zjišťování vyhlášený každoročně vyhláškou ČSÚ. Posledním zákonem zajišťujícím součinnost školských zařízení je zákon č. 111/1998 Sb., (Zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších předpisů.

1.2. Metodika prezentovaných dat dle jednotlivých úrovní

Změny a odlišnosti v metodice sběru a vykazování dat přinášejí jistá úskalí při analýze časových řad v oblasti vzdělávání. Následující text podává vysvětlení k údajům na jednotlivých úrovních vzdělávání.

Mateřské školy:

Údaje o počtu tříd a počtu dětí jsou od školního roku 2005/06 započítány včetně dětí ve školách zřízených pro děti speciálními vzdělávacími potřebami, ale bez dat za školy při zdravotnických zařízeních.

Údaje o počtu učitelů jsou od školního roku 2005/06 započítány včetně dat za školy při zdravotnických zařízeních a škol zřízených pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Data za období před tímto rokem nejsou v porovnatelné struktuře k dispozici, vykazovala se jinou metodikou.

Základní školy:

Údaje o počtu žáků a tříd jsou od školního roku 1995/96 včetně škol při zařízeních ústavní výchovy a bez žáků přípravného stupně pomocné školy.

Údaje o počtu žáků a tříd jsou od školního roku 2005/06 uvedeny včetně škol zřízených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ale bez škol při zdravotnických zařízeních.

Údaje o počtu učitelů jsou od školního roku 2005/06 započítány včetně dat za školy při zdravotnických zařízeních a škol zřízených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Střední školy:

Od školního roku 1996/97 byla uzákoněna povinná devítiletá školní docházka na základní škole, důsledkem toho se snížil počet nově přijatých do 1. ročníků středních škol, poklesly počty žáků a následně i počty absolventů středních škol.

Data za střední školy obsahují : obory středního vzdělání, obory středního vzdělání s výučním listem, obory středního vzdělání s maturitní zkouškou a nástavbového a zkráceného studia, data zahrnují i počty žáků nižšího stupně oborů gymnázií, kteří plní na středních školách povinnou školní docházku.

Od roku 1998/99 jsou údaje včetně středních škol Ministerstva obrany a Ministerstva vnitra.

Vyšší odborné školy:

Mezi školními roky 1992/93 – 1995/96 bylo vyšší odborné studium ukončené absolutoriem experimentálně ověřováno na vybraných středních odborných školách. Vyšší odborné školy byly uzákoněny až od školního roku 1996/97, proto od tohoto roku uvádíme i časové řady.

Údaje o vyšších odborných školách od školního roku 1999/2000 včetně škol jiných resortů.

Vysoké školy:

Prezentovaná data jsou bez dat škol jiných resortů.

Údaje o počtech studentů jsou ve fyzických osobách k 31.12. příslušného roku.

Do počtu soukromých VŠ jsou zahrnuty pouze ty, které mají akreditaci k 30.10. příslušného roku.

1.3. Seznam použitých zkratk

ČR	– Česká republika
ČSÚ	– Český statistický úřad
HDP	– hrubý domácí produkt
MO	– Ministerstvo obrany
MŠ	– Mateřská škola
MŠMT	– Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MV	– Ministerstvo vnitra
OECD	- Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OON	– ostatní osobní náklady
OPPP	– ostatní platby za provedenou práci
SŠ	– Střední škola
ÚIV	– Ústav pro informace ve vzdělávání
VOŠ	– Vyšší odborná škola
VŠ	– Vysoká škola
ZŠ	– Základní škola